

תצוה תשפ"ד שלום רב

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו עמו מוך בני ישראל לכהנו לי וגו'. ומבואר שהיה בחירה נפרדת להוציא את בני אהרן מתוך בני ישראל שיהיו כהנים, אבל באמת זה גם בחירה נפרדת מתוך שבט לוי, ששבט לוי בחלקו לויים, אבל עכשיו נבחרו אהרן ובניו להיות כהנים, שזה בודאי מדרגה גדולה יותר שהרי הם יעשו את העבודה לפנים ולפנים, וכבר יצא לנו לדבר בפרשת שמות תשפ"ד על דברי הראב"ע בפרשת זו, ולא גמרנו את הדברים ולכן נחזור עליהם, שהיה קשה לראב"ע למה זכה אהרן בכהונה ולא זכה בו משה, ומקודם הבאנו לשון ראב"ע בפרשת וארא [ו-כג] עה"פ ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה שכתב וז"ל והזכיר אחות נחשון בעבור סוד הכהונה עכ"ל, ודבריו סתומים, אלא שביאר הדבר אצלנו [כח-א] וז"ל וכבר רמזתי לך למה נבחר אהרן להקדישו לשם בעבור כבוד משפחת נחשון, שיהיו הכהנים מכפרים על בני ישראל, ואין לדבר על משה אדונינו, כי בורח היה ומי יתן לו עברית, ועוד כי טורח כל ישראל על משה ללמד המצות, ולדון כל דבר קשה עכ"ל, הרי שבתירוץ השני הוא אומר שזה פשוט לא היה ביכולתו של משה להיות עסוק בעבודה וגם להיות מנהיג הדור והפוסק והדיין, אבל בתירוץ הראשון הוא אומר שזה היה משום שלא היה ביכולתו להעביר את הכהונה לבניו אחריו, והסברנו שמקור דבריו הוא ע"פ הגמ' בב"ב דף ק"ט, שמשם לא זכה לבנים טובים משום שנשא את צפורה, ומכיון שהכהונה צריכה להמשיך במשפחה, כלומר שאהרן נבחר עם בניו משום שהם צריכים לכפר על בני ישראל, ומכיון שבניו הם בני משפחת נחשון בן עמינדב לכן היו ראויים לכן, ולכן הקשה מדוע לא זכה לזה משה, ולזה תירץ שמשה לא היה לישא אשה חשובה כי היה ברח ומי יתן לו עברית, ולכן הוכרח לישא את צפורה שלא היתה עברית, אבל מחמת זה לא היה ראוי משה לקבל את הכהונה, כי בניו שיצאו לו מצפורה לא היו ראויים לכן, ולכן א"א היה לייסד את שבט הכהונה מזרעו של משה, והדברים מרעישים. ויוצא שאם נצרך דברי חז"ל בגמ' ב"ב ביחד עם דברי הראב"ע יצא שמשה לא זכה לנחת מבניו וגם לא זכה לכהונה מבניו, משום שנשא את צפורה, והיא באיזה מדה לא היתה ראויה להיות אמן של כהני או מנהיגי ישראל.

וראיתי להוסיף בזה לפי מה שאחז"ל באבר"נ והובא ברמב"ם פ"ג מת"ת הל"א ששלשה כתרים הן, כתר כהונה זכה בו אהרן שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם, כתר מלכות זכה בו דוד, אבל כתר תורה עדיין מונח ועומד וכל הרוצה ליקח יבוא ויקח, והיינו שהם חלוקים ביסוד דינם, שכהונה ומלכות לא שייך שיהיו באופן ארעי, ומי שזוכה בהם, זוכה בהם לעולם, משא"כ בכתר תורה לא שייך לזכות בו לעולם, שהיא מונח קרן זוית וכל אחד יכול לקחתה, ושפיר שייך שהיום היא כתר של זה ולמחר היא כתר של אחר, ולכן

מכיון שהכהונה ביסוד דינה היא לעולם, לכן בהכרח רק אהרן היה יכול לזכות בה ולא משה, ואדרבה משה היה יכול לזכות בכתר תורה אע"פ שבניו לא הלכו בדרכיו, כי תורה היא קנין כזה שבעצם היא אינה לעולם, ודו"ק היטב.¹

אלא שהענין בעצמו תמוה, וכמה הקשו לי כן, דאיך אנו מבינים 'זו תורה וזו שכרה', שלפי הנתבאר יוצא שמחמת צפורה לא זכה משה לנחת מבניו, אבל הלא זה פלא שמשה רבינו מסר נפשו על כלל ישראל ועל קבלת התורה, הוא הגבר שהיה ארבעים יום בלי מים ולחם ונלחם עם מלאכי השרת והכל בכדי להיות הסרסור שמביא תורה לישראל, זה נקרא תורת משה, ולמרבח האירוני לא זכה להנחילה לבניו, והוא הצליח להעבירה לכל ישראל חוץ מבניו שלו, זה נשמע לא הוגן ולא מתקבל.

אבל באמת שאלה זו היא שאלה שאנחנו, אנשים של בשר ודם נורמליים שחיים בעוה"ז באופן גשמי אלא שאנו משתדלים ושוואפים להיות רוחניים יותר בכדי להתקשר להקב"ה, אבל בעצם אנו ב"ו גשמי, והבנים שלנו הם בניו הגשמיים, וכל המגמה שלנו היא להמשיך את הדורות באותו קשר עם הקב"ה שאנחנו התקשרנו בו, ממילא זה אצלנו שאלה טובה, שאם לא מצליחים להעביר לדור הבא, הרי זה חסר בעצם ההמשך. אבל צריכים להבין שמשה רבינו הגם שהיה ילוד אשה, אבל בשעת מתן תורה שהתעלה להיות מלאך ושוב לא ירד מהמדרגה הזו, וכמו שאמר לו הקב"ה לאחר מתן תורה שאף שכלל ישראל חוזרים לנשותיהם אבל אתה פה עמד עמדי, כלומר שהקב"ה הסכים עם החלטת משה לפרוש מהאשה, וממילא אז נהיה משה אדם רוחני בעיקרו, כל הגשמיות שלו נעקרה ממנו, לא אכל ושתה ארבעים יום ולילה, כי עכשיו הוא התייצר מחדש, כמו עובר במעי אמו שעד ארבעים יום הוא יכול להשתנות אבל מארבעים יום ואילך מתעצבת דמותו, וכאן הוא עוזב את הגשמיות שלו ונהיה מוכרח כמלאך, וממילא הוא כולו רוחני, אין לו בכלל תאוה גשמית, וא"כ במדרגה גבוהה זו של מלאך, הרי שוב אין לו כן, שכמו שאין לו אשה גם בן אין לו, בן הוא חלק מהאב באופן גשמי, זה הגשמיות של האב, אלא שהאב מצווה להגביה את הגשמיות של בנו ע"י שמלמדו תורה ומקרבו להשי"ת, אבל הבן נשאר בנו הגשמי, ואמנם סתם בני אדם לא יכולים 'לגרש' את בניהם כמו שהם יכולים לגרש את נשותיהם, אבל אצל משה בניו לא נשארו בניו הגשמיים, כי מלאכים אין להם בנים.

וממילא אין הפשט שלא היה לו נחת מבניו, אלא הפשט הוא שבניו הגשמיים שוב לא היו בניו, ומיום מת"ת והלאה בניו האמיתיים הם בניו הרוחניים, וזה מפורש בפרשת במדבר ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ד' את משה בהר סיני ואלה שמות בני אהרן הבכר נדב וגו', הרי שמתחיל בתולדות אהרן ומשה אבל מונה רק תולדות אהרן, וזה הוקשה

1. וייתבאר לפ"ז קושיית האמת ליעקב על האדר"ג והרמב"ם שהוכיחו את דוכה בו אהרן לעולם מקרא דוהיתה זו ולזרעו אחריו ברית כהונה עולם, והקשה בא"ל הלא קרא זה מיירי בפניחם ומה הראיה משם שאהרן זכה בו לעולם, ועי"ש ריש פרשת פינחס. ולפמ"ש"כ אין כוונתם להוכיח מקרא זה דאהרן הוא זה שזכה בכהונה, דלזה מפורש בפסוק בפרשת תצוה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו', אלא הכוונה להוכיח שכהונה ביסוד דינה היא דבר שהוא לעולם ולא שייך לאבד את זה, ולכן הביאו קרא דפינחס שמבטיח לו השי"ת שהוא מקבל ברית כהונת עולם, כלומר שהכוונה בעצמה דבר עולמי הוא, ודו"ק.

לחז"ל שהביא רש"י ותירץ שהם ג"כ נקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, כלומר שע"י הקשר שבין הרבי והתלמיד במדרגה גבוהה כזו כמו משה שלימד את בני אהרן, הם היו בניו, ואף שלא היו בניו הגשמיים, אבל הם היו בניו הרוחניים, למלאך יכול להיות בן רוחני, וכמו כן היה עם יהושע בן נון שהפך להיות בנו הרוחני של משה, ולכן הוא ירש את מעמדו, וכמפורש בפרשת פנחס שיהושע ואלעזר יירשו את תפקידו, והיה למשה רבינו רוב נחת מהם, נחת עד בלי די, ובשביל האדם הרוחני הזה, זה הנחת האמיתי, וממילא אין זה בכלל שאלה אין לו היה למשה מבניו הגשמיים כי באמת לא היו לו בנים גשמיים לאחר מתן תורה.

ואף שהביא רש"י שטען משה לאחר שטענו בנות צלפחד על חלקן שהגיע הזמן שאתבע גם אני משרה בשביל בני, היינו שנסתפק משה ע"ז שאפשר שמגיע ירושה לבניו שהרי ע"פ הדין הם יורשים וזה כבר שייך לחלק חו"מ ואפשר שהם לא מפסידים את ירושתם, כלומר שאף שהוא לא אביהם אבל מי הפקיע אותם מהיות בנים שלו, אבל ע"ז ענה לו הקב"ה ואמר לו לא כך עלתה במחשבה לפני קח לך את יהושע בן נון, ולכאורה הרי אין כאן תשובה לשאלתו שמדוע לא יירשו אותו בניו ולכאורה נשאר משה בקושיא, אבל לפמ"ש"כ באמת ענה לו, שאכן הגיע הזמן ליתן לבניו, אבל בנו הוא יהושע, אלא שצפלהד היו לו בנות גשמיים ולמשה יש בנים רוחניים, וירשה לא שייך כאן כי כתר תורה אף אחד לא זכה בו, ומכיון שהם לא הלכו בדרך משה ממילא לא הוריש להם את תפקידו.

ובאמת מדברי הזוהר [דף סט, ב] מבואר להדיא כן, שע"ז שאמר יתרו ואשתך ושני בניה עמה, ואת שני בניה אמר רבי חייא וכי בניה ולא בניו של משה, אלא בגין דאיהי אשתדלת אבתריהו בלא בעלה קרא לן אורייתא בניה ולא בניו וכו', והן הן הדברים.

ויש להסביר לפ"ז מה שתמוה בספר שופטים שמפורש בפסוק [יח-ל] ויהונתן בן גרשום בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ, וברש"י שם בשם חז"ל בגמ' ב"ב שמפני כבודו של משה כתוב נון לשנות את השם ונכתבה תלויה לומר שלא היה מנשה אלא משה עכ"ל, וזה דבר תמוה להבין בסברא שהרי זה ברור שזה נכדו של משה ומה שייך לכנותו בן מנשה בזה שאנו מוסיפים נון שכאילו זה משהו אחר וכי זה באמת מגין על כבודו של משה, ובגמ' שם: משום שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה, ארשב"י מכאן שתולין את הקלקלה במקולקל, ולשון חז"ל באדר"נ הוא: וכי בן מנשה היה והלא בן משה היה, אלא לפי שלא נדמו מעשיו למשה אביו לפיכך תולין במנשה, ולע"ד שכל זה מובן ביתר ביאור לפי דברינו, והיינו שבאמת הוא איבד את התואר של בן משה, שבשלמא אם היה נשאר אדם רוחני אז בודאי היה נשאר בנו של משה, שהרי למעשה הוא בנו הגשמי ואז הקשר היה נשאר ביניהם ע"י המשך הרוחניות, כמו הקשר שבין כל אב ובן, אבל מכיון שלא נדמו מעשיו למשה אביו לפיכך תולין במנשה, א"כ הוא באמת לא בנו של משה, ומכיון שתולין הקלקלה במקולקל ממילא הוא נהפך להיות בנו של מנשה [שעדיין לא נולד, אבל הכוונה שאיבד את הקשר שלו וממילא הוא נתקשר לדבר אחר], ולכן זה באמת הגנה על כבודו של משה, שכאן נתבאר ששוב

הוא לא נחשב כבנו של משה, הוא נחשב באמת בנו של מנשה, וממילא אין כאן פחיתות כבוד למשה שכאילו בנו הוא כהן לע"ז, כי הוא באמת לא בנו, אלא שהנון נשארה תלויה כפי שאיתא בירושלמי שהנון תלוי אם זכה בן משה ואם לאו בן מנשה, והיינו שהוא יכול לשוב בתשובה ולזכות שוב להיות בנו של משה, ולכן הדבר תלוי ועומד, ואכן כן היה שהוא או בניו חזרו בתשובה, שבכל הדורות ניסו נכדיו לשוב ולהתקשר עם משה רבינו בתור בנו, כי היה הכל תלוי ועומד, אבל בסופו של דבר לדעת הירושלמי חזר לקלקולו הראשון, עד שיצא לגמרי מכלל ישראל ונהיה חלק מעם אשור וכדאיתא בספר הושע.

ואנו רואים כמה אמת הוא מהלך זה, שהרי בתחלת הסיפור של פסל מיכה [יז-ז] כתוב עליו: ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי והוא גר שם, והנה הפסוק לא מובן כלל איך אפשר שיהיה ממשפחת יהודה והוא לוי, ורש"י [בפירוש ראשון] ומהר"י קרא פירשו הוא לוי מן האם, וזה פלא שהרי משפחת אם לא קרויה משפחה ובודאי לא בשביל יחוס לוויה, וי"א ההיפך שמשפחת יהודה היתה משפחתו מן האם, אבל גם זה דוחה שם הרד"ק וז"ל והאומר כי אמו ממשפחת יהודה יראנו היכן מיחס הכתוב אדם למשפחת האם עכ"ל, הרי שהפסוק לא מובן, ולכן אין מנוס אלא להסביר את הפסוק כמו חז"ל שמביא רש"י שהוא לוי ממשפחת יהודה משום שמכיון שעשה מעשה מנשה שבא מיהודה לכן קראו ממשפחת יהודה, ולפמ"ש"כ הדברים מאירים, שבאמת לא שייך שיהיה לוי ממשפחת יהודה, זה דבר שבעצם זה נסתר באופן גשמי, שאו לוי או יהודה, ומשפחת אם אינה יחוס, אבל אצל משה רבינו שנהפך למלאך ונהיה כולו רוחני א"כ בעצם שוב אין לו בן אם הבן אינו מתקשר אליו באופן רוחני, כלומר הוא לא רק שמאבד את הקשר הרוחני אלא הוא מאבד את הקשר הגשמי, וממילא באופן גשמי הוא עכשיו נהיה חלק ממשפחת יהודה, ושוב אין כאן סתירה, וזה דבר נפלא עד מאד.

ויש להוסיף שיש לבאר את זה גם לפי ההלכה, דהנה ידוע יסוד הגו"א, הובא בהקדמת הש"ש, ע"ז שכלל ישראל התלונן על עסקי עריות, דלכאורה לאחר מת"ת כולם היו גרים, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, א"כ העריות מותרות, ותירץ שיסוד זה הוא רק בגר שנתגייר לגמרי מחפצו, אבל אם הוכרח לכך אף שהוא גר אבל לא אמרינן בו כקטן שנולד דמי, ולכן מכיון שכפה עליהם הר כגיגית, ממילא אינם כקטן, וממילא אסורים בקרובותיהן. והנה ראיתי בספר מאיר עיני חכמים מהגאון האוסטרבצ'ר שמביא את הגו"א הנ"ל ומסכים אתו, אבל הוא אומר שזה אמת אצל כל הדור ההוא חוץ ממשה, שמכיון שמששה היה על ההר ולא מתחת ההר, ממילא עליו לא נכפה ההר כגיגית, וממילא אצלו יש דין של גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ועיי"ש שיישב בזה גמ' תמוהה בזבחים, ועיי"ש. ועכ"פ לפ"ז שמצד הדין שוב אין משה נחשב כאביהם של בניו לאחר מתן תורה, וממילא הנחת שלו עכשיו מוכרח לבוא מבניו הרוחניים.

והנה צריכים לבאר נקודה רגישה במערכת היחסים של משה וצפורה, שהרי זה ברור שמששה פרש ממנה וזה ברור שצפורה התלוננה ע"ז בפרשת בהעלותך, גם אהרן ומרים לא הבינו היטב מדוע עשה כן, ואמנם הקב"ה הסביר להם מדוע נבואת משה

שונה מנבואה אהרן ומרים ולכן הם לא הוצרכו לפרוש ואילו משה הוצרך לפרוש, אבל לכאורה תמוה, הלא הקב"ה לא ציוה למשה לפרוש, אלא שזה היה מדעתו של משה שהוא צריך לעשות כן ע"פ ק"ו, שכמו שהזהיר הקב"ה אל תגשו אל אשה קודם מתן תורה אף שזה היה רק פעם אחת, א"כ שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי וזה בא בלי קביעות זמן עאכ"ו, והקב"ה הסכים עמו שנאמר ואתה פה עמד עמדי.

והנה לכאורה יש לתמוה איך עשה כן משה מדעתו, הלא הוא מבטל בזה מצות פו"ר, דהנה משה רבינו לא קיים מצות פו"ר לדעת ב"ה שצריך בן ובת, ובגמ' יבמות הקשו על ב"ה מדוע לא למדו ממשה שא"צ בת וכדעת ב"ש, והגמ' מיישבת שמשה מדעתו הוא דעבד משום שכינה ואסור לשום אדם אחר לעשות כן [רש"י], ועיין בתוס' שם שאין זה ק"ו גמור דאטו כי מאחר שצוה כן בשביל מעמד הר סיני ממילא יהיה מקור לבטל פרו ורכו באופן החלטי, הרי שעדיין תמוה מה דעתו של משה בביטול פ"ו, ובהכרח שלשון הגמ' מדעתיה הוא דעבד, היינו שבאמת זה היתה החלטתו לפי מה שרצה לעשות, ואף שהקב"ה הסכים עמו אח"כ, כבר פירשו התוס' משום שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, משום שאל"כ למה כעסו עליו אהרן ומרים הרי זו היתה דעת המקום, ובהכרח שדעת המקום היתה כן מחמת שכן היתה דעת משה, אבל עכ"פ לכאורה עדיין לא מתורצת הקושיא, איך זה שביטל משה מצוה ממצות התורה, והלא רק השתוקק להכנס לא"י בשביל לקיים מצותיה ולא בשביל לאכול פירותיה, ואיך זה שביטל מ"ע מן התורה. ואף שהקב"ה למעשה הסכים עם זה, אבל מ"מ תמוה מדוע שיעשה כן משה ובפרט למש"כ התוס' שרק הסכים עמו משום שבדרך שאדם רוצה לילך, וגם זה דבר הצ"ב שהקב"ה הסכים עמו משום שכן רצה משה, וא"כ תמוה באמת איך הכריע משה מדעתו לבטל מצוה מה"ת?

והנה בשיעור לפני כמה שנים בפרשת שמות הזכרנו את היסוד של המשך חכמה [בהקדמה לפרשת שמות] לגבי המדרגה של משה ומה הכוונה בזה שהוא נהפך למלאך, והרקע לזה הוא מה שהוקשה לו על מה שאומרת התורה בפרשת יתרו הנני בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם, והיינו שכל ישראל שמעו שהקב"ה מדבר למשה פנים אל פנים וכולם הגיעו למעלת הנבואה, ושוב אין אמונתם תלויה באותות ומופתים שראו במצרים, שזה יכול נביא אחר לעקור, אבל את נבואת משה א"א לעקור בשום פנים, ואפילו יבוא נביא אחר ויוכיח באותות ומופתים שתורת משה בטלה אסור להאמין לו, וגם כך יאמינו לעולם. ולפ"ז הקשה איך זה שייך, הלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ואין הידיעה מכרכת הבריאה, וא"כ אולי יבחר משה להוסיף מדעתו?

ובע"כ שהשי"ת שלל ממנו הבחירה לגמרי ונשאר מוכרח כמלאכים, והסביר שתכלית בריאת האדם הוא לנצח את היצו"ר על ידי בחירתו, ולכן משה שמצד עצמו עמל ויגע כל

כך, עד שהעלה עצמו למדרגה הגבוהה שבמדרגות שיבטל הבחירה, א"כ זה עיקר תכלית האנושי, השלימות היותר האפשרי, לכן זכה שיבטל הבחירה, שכל ישראל ג"כ הגיעו למדרגה זו בשעת מתן תורה, שבשעת מתן תורה עצמה הם היו כמלאכים שמוכרחים מצד שכלם, שעל זה נאמר כפה עליהם הר כגיגית, אבל זה הגיע להם לא מחמת שעמלו על זה, אלא מחמת שיהיו מקבלים, וא"כ מכיון שקיבלו חזרו למצב של בחירה, שאל"כ לא שייך שכר ועונש, שהרי על הכרח אין שכר, שהרי לא הגיעו לזה מכח עמלתם ויגיעתם, אלא שזה היה כמו מתנה בשבילם, ולכן יכולה התורה להעיד וגם כך יאמינו לעולם, ששוב אין כאן סתירה בין ידיעת השי"ת לבחירת האדם, משום שניטלה ממנו הבחירה.

ויוצא לפי דבריו שאצל מקבל התורה ומוסרה לדורות הבאים צריך בהכרח שתנטל ממנו הבחירה, שאחרת אין קיום לתורה הזאת, ולכן משה הגיע למדרגה זו שנתקדש ונטהר כמלאכים, וממילא נהיה אצלו מוכרח, וממילא בטלה ממנו הבחירה, וממילא היה יכול להגיע למדרגה של מקבל התורה, עכ"ד המשך חכמה.²

והנה לפ"ז י"ל ששוב אין למשה מצוות ועבירות, כי יסוד מצוות ועבירות ושכר ועונש שייך רק על פי יסודות הבחירה, ומכיון שניטלה ממנו הבחירה, שוב לא שייך מצוות ועבירות אצלו, והרי הוא בגדר מלאך שאין אצלו בחירה ולא שייך אצלו מצוות ועבירות. וא"כ לפ"ז שוב ל"ק איך לא קיים משה מצות פו"ר, והיינו משום שהוא באמת פטור מן המצוה, וזה הוא כוונת הגמרא שמכיון שפרש מן האשה ואמר לו הקב"ה ואתה פה עמד עמדי, כלומר שכלל ישראל עלו למדרגת מלאכים רק בזמן מת"ת, אבל אתה נשאר פה עמדי, כלומר אתה נשאר בדרגת מלאך אפילו לאחר מתן תורה וא"כ שוב אין אתה מצווה בפו"ר, והוא לא נכנס בכלל לענין הזה.

ואף שמצינו בגמ' שמשה התאוה לקיים מצות ישוב א"י, צ"ל לפ"ז שהתאוה לעשות כן בגדר אינו מצווה ועושה, כי בודאי השתוקק לקיים את מצות ה', ונמצא שכל המצוות שקיים משה לאחר מתן תורה הוא קיים אותן בגדר אינו מצווה ועושה, שהוא באיזה אופן דרגה יותר גבוהה מהמצווה ועושה. אלא שא"כ הדרא קושייתו המקורית, מדוע לא השתוקק משה לקיים מצות פו"ר עכ"פ בגדר אינו מצווה ועושה? ובפשטות צ"ל שמכיון שרצה להיות מוכן לקבלת התורה על ידי השכינה, ממילא לא היה יכול לקיים ענין זה שלא נצטווה עליו. אבל לא סגי בזה, דהנה באמת מוצאים אנחנו שלאחר חטא המרגלים שהשכינה פרשה ממשה כל ל"ח שנה שהיו במדבר, הרי שבכל אותן שנים, היתה צפורה פרושה ממנו, והרי משה ידע שעד שנת מ' במדבר שתמו המתים לא תראה אליו השכינה, וא"כ מדוע לא לקח את צפורה חזרה לאשה, ואפשר שגם גירשה בגט פיטורי³, לקיים מצוות פו"ר עכ"פ בגדר אינו מצווה ועושה, וזה פלא רבתי.

2. והנה על זה יש להקשות ממי מריבה לכאורה, שבוה חטא משה, שהרי נענש בזה שלא התאפשר לו להכנס לא"י. וצ"ל שבאמת מי מריבה לאדם אחר לא היה נחשב חטא כלל, וכל החטא של מי מריבה הוא דוקא למשה רבינו, והיינו שמכיון שניטלה ממנו הבחירה משום שידעו ישראל שכל מה שהוא אומר הוא אמת לאמיתה דעת ודיבור ה', א"כ כאן שאמר משום עצמו שמעו נא המורים, וזה לא היה דיבור ה', אלא מה שאמר משה מדעת עצמו, ממילא נחשב זה חטא דוקא בשבילו, והיינו שבאמת הלא ישעיה וירמיה ויחזקאל הם גם אמרו שישאלם הם המורים, אבל להם מותר ולמשה אסור, כי משה מדבר מתוך גרונו של הקב"ה, וממילא לא נענש, אלא נשללה ממנו זכות הכניסה לארץ ישראל, להראות שנענש ורק כאן אמר משהו שלא כהוגן, אבל בכל שאר התורה, מה שמשה אומר לנו הוא ממש דברי ה'.

3. דבריש פרשת יתרו נאמר שצפורה חזרה אליו לאחר שלוחיה, ובמכילתא נחלקו בזה רבי יהושע ור"א המודעי, דר"י סבר ששלחה בגט שגירשה, ור"א סובר

אמנם לפי"ד חז"ל וראב"ע שבאמת צפורה לא היתה האשה הראויה למשה⁴, ובעצם הם לא היו מיועדים זה לזה אלא שכך אירע הדבר מפני שמשה היה בורח וכדומה, א"כ י"ל שלאחר קצת זמן כבר הרגיש משה בזה, והבין בשכלו החריף ואפשר ע"י כח רוח"ק שבו למעשה אין היא הראויה לו, ולכן אף שלא גירש אותה להדיא, או שכן או שלא, אבל כשהתעלה למדרגת מלאך אז מצא לנכון לפרוש ממנה, שהרי לפי מה שביארנו מצד חיובי התורה הוא בעצם פטור ממצות פ"ו, ואף שהוא מקיים מצוות אפילו כשאינו מצווה ועושה, מכל מקום כאן חישבן משה מה שאמרו חז"ל, שהשידוך הזה ישפיע לרעה על יוצאי חלציו, ומכיון שלא יראה נחת מהם א"כ מה לו ולצרה הזאת. ואף שאסור לחשבן חשבונות כאלו, שהרי כן עשה חזקיה שראה שיצא ממנו מנשה, ואמר לו ישעיהו הנביא בהדי כבשי דרחמנא למה לך, אבל אינו דומה, ששם הא נצטווה חזקיה בפ"ו, וזה הוא מה שאמר לו ישעיהו משום דלא עסקת בפ"ו והיינו שנצטוו בזה, אבל מכיון שמשה באמת פטור מעיקר המצוה, לכן אין זה טענה עליו, ומה"ט הסכים הקב"ה ע"י.

והדברים מיוסדים עמש"כ הגרי"ז ריש פרשת תולדות בביאור הא שאמרה רבקה לאחר שסבלה מצער העיבור למה זה אנכי, והדבר פלא שהיא תתלונן על צער העיבור לאחר שחיכתה עשרים שנה להפקד, וביאר שילפינן מחזקיה וישעיה שרק מטעם מצות פו"ר היה אסור לחזקיה לחשבן שלא לעסוק בפו"ר משום שעתיד לצאת ממנו מנשה ואמון, אבל לולא מצות פו"ר צדקו דברי חזקיה שלא לעסוק בפו"ר משום שיצאו בני דלא מעלי, ולפ"ז באשה שאינה מצווה על פו"ר הדין עם חזקיה דאין שוב לעסוק בפו"ר כל שיודעת ברוה"ק דנפקי מינה בני לא מעלי אפילו אם יהיו לה בני מעלי, ומכיון כשעברה על פתחי ע"ז התרוצץ הולד לע"ז, א"כ טענה רבקה למה זה אנכי, כלומר מדוע אני צריכה להרות ילד שיהיה לא מעלי הרי אני לא מצוית בפו"ר, ולכן אמרה אנכי כי יצחק בודאי מחויב בזה אבל לא

רבקה עכת"ד הגרי"ז, ולפי"ד י"ל שמה"ט לא רצה משה להוליד עוד, ומכיון שמצד הדין הוא פטור מפו"ר, הרי הוא הגבר היחידי בעולם שלא מצווה בפו"ר, וממילא חישבן שעליו לפרוש מצפורה אע"פ שלא יקיים בזה פו"ר, ולכן סברי ב"ה שא"א למילף ממשה, שהרי הוא באמת לא מצווה בפו"ר.

ובאמת צפורה לא הבינה את החשבון הזה, כי בודאי לא אמר לה משה דבר זה שהרי זה יכאיב לה, ולכן היא התלוננה וחשבה שפרש ממנה משום הנבואה, אבל כבר אמרנו שזה קשה מאד, כי באמת בכל הל"ח שנה הלא פרשה נבואה ממנו, ומדוע לא חזר אליה, ובהכרח שהיתה סיבה אחרת למשה מדוע עשה כן. וכנראה שגם אהרן ומרים לא הבינו את עיקר החשבון הזה ולכן דיברו כנגד החלטתו של משה לפרוש מאשתו, ואמרו גם בנו דבר ה' ואנחנו לא פרשנו, אבל הם לא הבינו את עומק כוונתו של משה בזה, כי כלפי חוץ בודאי היתה צפורה אשה כשרה לחלוטין, אבל משה ידע ששוב לא יצליח להקים בית נאמן בישראל עמה.

ולפ"ז נבין מש"כ התוס' שבאמת ההחלטה לפרוש מצפורה היה של משה אלא שהקב"ה הסכים עמו משום שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין עמו, ועיין גם ברש"י בפרשת בהעלותך על הפסוק פה אל פה אדבר בו אמרתי לו לפרוש מן האשה, והקשה השפת"ח שהרי זה היה החלטת משה בעצמו, וציין לתוס' הנ"ל, ולפמש"כ הכוונה היא שלכתחלה לא היה הקב"ה מצווה את משה לפרוש מן האשה, שבאמת זה לא היה מוכרח בשביל משה לקבל נבואה שמוכרח לפרוש מן האשה, דאין זה ק"ו גמור, אבל מכיון שמשה מדעת עצמו רצה לפרוש מצפורה בלא"ה, שהרי לא היה מצווה וגם לא רצה לקיים את המצוה כמו שאינו מצווה ועומד, ממילא הסכים הקב"ה על ידו כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, וזה מש"כ רש"י שאמרתי לו לפרוש מן האשה, כלומר לאחר שראיתי שכן היא עיקר רצונו ומחשבתו, ממילא הסכמתי ע"י, ונמצא שעכשיו זה באמת ציווי ה'.

4. וציין מלבי"ם בפרשת שמות שלשון "ויאול משה לשבת את האיש" הוא התרצות לאחר המיאון, והיינו שמשה קודם מיאן משום משרתו של כהן העובד ע"ז, והיו לו היסוסים על השידוך, ורק לאחר"ז נתרצה, עיי"ש. וע"ע ברבינו בחיי שהקשה מה ראה משה ליטפל ביתרו ע"ז, ועיי"ש שתיירץ שרצה להתחתן למשפחת הכהן בכדי שינצל ע"ז מחרב פרעה. וע"ע בפענח רזא [הובא בשערי אהרן] צפר"ה בגמטריא למש"ה (375), ופירש כי ראויה היתה לו בגין מעשיה הנאים והמשובחים.

4. וציין מלבי"ם בפרשת שמות שלשון "ויאול משה לשבת את האיש" הוא התרצות לאחר המיאון, והיינו שמשה קודם מיאן משום משרתו של כהן העובד ע"ז, והיו לו היסוסים על השידוך, ורק לאחר"ז נתרצה, עיי"ש. וע"ע ברבינו בחיי שהקשה מה ראה משה ליטפל ביתרו ע"ז, ועיי"ש שתיירץ שרצה להתחתן למשפחת הכהן בכדי שינצל ע"ז מחרב פרעה. וע"ע בפענח רזא [הובא בשערי אהרן] צפר"ה בגמטריא למש"ה (375), ופירש כי ראויה היתה לו בגין מעשיה הנאים והמשובחים.